

ОДУЗИМАЊЕ ПРЕДМЕТА У КРИВИЧНИМ ПОСТУПЦИМА У ДРЖАВАМА АНГЛОСАКСОНСКОГ ПРАВНОГ СИСТЕМА

Апстракт: У кривичном поступку се посебно пројисују норме на основу којих се могу одузети предмети који су на одређени начин повезани са кривичним делом. Ове норме односно правила су предвиђени у многим националним законодавствима, укључујући и она која припадају англосаксонском правном систему. С обзиром на то, предмети овог рада јесте приказ и анализа релевантних правила о одузимању предмета у кривичном поступку која се примењују у земљама англосаксонског правног система и размајрање могуће уједињаја адверзијалној кривичној поступку на кривични поступак евројско-континенталној правној систему у њом контексту. Методе који се примењују у раду су нормативни, ујоредни метод и анализа садржаја. Значај овог рада се ојледа у систематичном приказу и анализи релевантних пројиса о одузимању предмета у земљама англосаксонског правног система, узимајући у обзир ојшњейрихваћена међународна правила, што евентуално може имати сврху приликом будућих промена кривичнојроцесних одредаба у националним законодавствима која припадају евројско-континенталном правном систему.

Кључне речи: одузимање предмета, англосаксонски правни систем, кривични поступак, евројско-континентални правни систем.

1. УВОД

У националним законодавствима су предвиђена правила која се односе на одузимање предмета која су на одређени начин повезани са учињеним кривичним делима. Имајући у виду да се прописи у различитим државама

---

* Адвокат у Новом Пазару, mirsen.alibasic@hotmail.com

разликују, као и с обзиром на посебности европско-континенталног и англосаксонског правног система, од значаја је представити прописе о одузимању предмета у кривичним поступцима у земљама које припадају англосаксонском правном систему на прегледан начин и указати на њихове поједине специфичности.

Наиме, у кривичним поступцима у земљама европско-континенталног правног система, као у традиционално другачије процедуралне системе, појављује се наметање адверзијалних елемената путем политичког и економског притиска, најчешће путем директног учешћа америчких организација и експерата у кривичноправним реформама. У државама са подручја бивше Југославије “американизацији поступка” је између осталог допринео и рад Међународних кривичних трибунала и нужност сарадње са овим институцијама.¹ Природа процесног права често се доводи најпре у везу са карактером државе. Тако се истиче да се у правним поступцима „реактивне државе“ одлуке оправдавају више правичношћу поступка него тачношћу добијеног резултата, док процесно право „активистичке државе“ прати материјално право, као своју верну сенку.² Република Србија припада европско-континенталном правном систему у чијем Уставу се у члану 58 штити право на имовину.³ Такође, Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода гарантује заштиту права на имовину у члану 1 Додатног протокола.⁴ Поводом тога, од важности је сагледати евентуални утицај адверзијалног поступка у погледу правила о одузимању предмета у кривичном поступку у земљама европско-континенталног правног система.

Прописе о одузимању предмета у кривичном поступку у земљама англосаксонског правног система је такође потребно сагледати у контексту начела законитости, које је општеприхваћено начело гарантовано Универзалном декларацијом о људским правима и Европском конвенцијом о заштити

-
- 1 V. Bajović, „Amerikanizacija dokaznog postupka”, *Pravni život*, 9/2012, 2012, 831–832.
  - 2 И. Миљуш, „Трагање за истином у кривичном поступку”, *Идентитетски и преображај Србије* (ур. Р. Васић, Б. Чучковић), Правни факултет Универзитета у Београду, 2017, 260.
  - 3 Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр.98\2006 и 115\2021 - члан 58: Јемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона. Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне. Законом се може ограничити начин коришћења имовине. Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено је само у складу са законом.
  - 4 Закон о потврђивању Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода са додатним протоколима, *Службени лист СЦГ - Међународни ујовори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и *Сл. гласник РС - Међународни ујовори*, бр. 12/2010 и 10/2015 - члан 1(п1): Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

људских права и основних слобода, где се у земљама европско-континенталног правног система налази на нивоу уставног начела, док се у земљама англосаксонског правног система гарантује различитим правним актима с обзиром на бројне и разноврсне изворе права⁵, а у међународном кривичном праву овом начелу се даје оно место које има у националном унутрашњем праву по свом значају и садржини.⁶ У том смислу од значаја је указати којим правним актима и на који начин је регулисано одузимање предмета у кривичном поступку у државама које припадају англосаксонском правном систему. Сходно томе, у овом раду се представљају и анализирају прописи Сједињених Америчких Држава, Велике Британије и Канаде.

2. ОДУЗИМАЊЕ ПРЕДМЕТА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА

Прописи којима се уређује кривични поступак у Сједињеним Америчким Државама (САД) садржани су у законима (статутима) држава, савезним односно федералним законима и Уставу САД.⁷ Сходно томе, одузимање предмета и имовине у кривичном поступку је регулисано наведеним правним актима и другим прописима који се односе на поједине правне процедуре које су кодификоване у Законику прописа Сједињених Америчких Држава.⁸ Такође, прописи о одузимању предмета су праћени прописима о претресању лица, ствари и простора (*search and seizure*) јер се претресање и одузимање предмета уз судски налог често предузимају истовремено. Не прави се формална дистинкција између привременог и трајног одузимања предмета као у српском кривичном законодавству, већ се у том контексту говори у смислу одредаба о одузимању и враћању предмета уколико за то постоје одређени законски услови. Другим речима, привремено одузети предмети могу представљати имовину која ће се у завршним фазама кривичног поступка трајно одузети уколико су за то испуњени законски услови.⁹

5 М. Шкулић, *Основни кривичној права Сједињених Америчких Држава*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, 32.

6 З. Стојановић, *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд, 2008, 21.

7 М. Шкулић, *Кривично право Сједињених Америчких Држава*, Службени гласник, Београд, 2023, 313.

8 United states code – USC, Кодекс Сједињених Држава је консолидација и кодификација општих и сталних закона Сједињених Држава по одређеним областима. Припрема га Канцеларија савета за ревизију закона Представничког дома Сједињених Држава, <https://uscodes.house.gov/browse/prelim@title19&edition=prelim>, 15.02.2024.

9 Правило 41 (г) Федералних правила о кривичном поступку САД – *Motion to return property*. Овде подсећамо да се одузимање имовине проистекле из кривичног дела у Републици Србији регулише посебним законом – Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Службени гласник РС*, бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019.

Четврти амандман Устава Сједињених Америчких Држава гарантује право људи да безбедно уживају своја лична права, као и неповредивост и заштиту стана, докумената и предмета од претресања и заплене без основаног разлога и без налога у којем се означавају место претреса, лице које се претресава и ствари које треба одузети, уз обавезу издавања потврде о њиховом одузимању.¹⁰ Поред поменутог четвртог амандмана, не постоји интенција да се прописима о одузимању предмета суштински ограничи пети амандман Устава САД који гарантује окривљеном заштиту од самооптуживања, у смислу да би одузимање предмета који су ”самооптужујуће” природе било недопустиво.¹¹ Међутим, суд указује на ограничење петог амандмана у предмету *Varden v. Haiden* на тај начин да је боље дозволити да се евентуално ограничење петог амандмана развије од случаја до случаја него да се то артикулише као опште правило. Ако САД имају потребу да заплене имовину ради истраге или кривичног гоњења, задржавање имовине било би у суштини основано. Ако легитимни интереси САД могу бити задовољени чак иако се имовина врати, задржавање имовине постало би неосновано. Такође, предмети који су одузети супротно прописима се начелно не могу користити као докази у кривичном поступку. Међутим, кршење четвртог амандмана се не тумачи јединствено у судској пракси.¹² У једном случају *USA v. Leon* 468 U.S. 987 (1984) Врховни суд, као највиши суд САД, је прихватио доказе који су одузети супротно четвртог амандману, али у доброј вери на основу налога. Такође, у случају *Rakas v. Illinois*, 439 U.S. 128 (1978), суд је такође сматрао да незаконито одузети докази могу бити дозвољени у поступку против трећих лица која нису оштећена незаконитом запленом.

Предмети који се одузимају у кривичном поступку су документа, књиге и сви други материјални објекти и информације. Одузимају се предмети који служе као доказ кривичног дела, предмети који су предмет кријумчарења, предмети који су проистекли из злочина и други предмети чије поседовање је незаконито, као и предмети који су намењени или коришћени за извршење кривичног дела.¹³

-
- 10 Четврти амандман Устава Сједињених Америчких Држава се односи на хапшења и претресање лица, домова и других приватних места, где поменути амандман захтева судски налог, због чега се између полиције и грађана поставља неутрални судија.
  - 11 Случај *Scherber v. California*, 384 U.S. 757 (1966). У америчком законодавству постоји одредба према којој се особа позвана да одговара пред законом може одредити на ћутање, уколико она сама, или њена одбрана мисли да је то у њеном најбољем интересу. То право гарантује и Устав Сједињених држава у петом амандману: https://legislationline.org/sites/default/files/2023-09/US_Constitution_Senate_Publication_103-21.pdf, 17.02.2024.
  - 12 R. Acker, D.C. Brody, *Criminal Procedure – A Contemporary Perspective*, An Aspen Publication, Gaithersburg, Maryland, 1999, 77.
  - 13 Правило 41 (а) Федералних правила о кривичном поступку САД – *Scope and definitions*.

Судија¹⁴ издаје налог за одузимање предмета овлашћеном службенику¹⁵ ради извршења. Налог за одузимање предмета издају судије који поступају у оквиру надлежности једне савезне државе и у оквирима надлежности федерације, као и судија у истрази домаћег или међународног тероризма у било ком округу у којем постоје активности повезане са тероризмом или у другим окрузима Сједињених Америчких Држава у којима постоје активности повезане са конкретним кривичним делом. Такође, судија може позваним електронским путем издати налог за претресање, заплону и копирање података ускладиштених у електронским уређајима у било којем округу где се дешавају активности повезане са конкретним кривичним делом.¹⁶ У налогу се морају тачно назначити предмети који се одузимају и судија којем ће се налог са описаним и одузетим предметима вратити. У налогу се посебно одређује да се одузимање мора извршити у одређеном року не дужем од 14 дана и то у току дана осим ако постоји оправдан разлог за друго време. Службеник који извршава налог мора на њему унети тачан датум и време када је извршено. Приликом извршења налога службеник мора извршити попис заплених предмета, и то мора учинити у присуству другог службеног лица и лица од кога је или из чијих просторија се предмети одузимају. Ако било који од њих није присутан, службеник мора извршити попис у присуству најмање једне кредибилне особе. Службеник који извршава налог мора издати копију налога и потврду о одузетим предметима лицу од кога, односно из чијих просторија су одузети предмети или оставити копију

14 *Federal, State or Territorial Judges, or U.S. magistrate judges - 18 USC 3012.*

15 Налог за претресање и одузимање извршава службеник који је наведен у судском налогу или службено лице које је законом овлашћено да изврши такав налог, и ниједно друго лице осим у случају помоћи службенику који то захтева од стране присутних лица (*18 USC 3015*).

16 Структура судова се разликује с обзиром на нивое у савезној држави и на нивое у федерацији. У савезним државама важе три инстанце: првостепени, апелациони и Врховни суд САД, с тим да у неколико савезних држава постоје само две инстанце. У том смислу у свакој савезној држави постоји првостепени суд опште надлежности (*State Trial Court*) који се најчешће среће под називом обласни или виши суд (*County Court, Superior Court*). Од судова посебне надлежности требало би поменути судове за малолетнике и кривичне судове. Постоје и нижи судови (*Courts of inferior jurisdiction*) чија надлежност обухвата ситније спорове, а традиционално их чини један судија који се у градовима назива магистратом или полицијским судијом, а у покрајинама мировним судијом (*Justice of the peace*). На врху судске хијерархије у савезним државама се налази апелациони суд (*Supreme Court*), који има коначну реч у тумачењу права савезне државе, при чему његове одлуке могу бити оспорене пред Врховним судом САД само у мери у којој се односе на питања уређена федералним правом. У оквиру федералног судског система је могуће разликовати такође три судске инстанце. У првој одлучују окружни судови (*U.S. District courts*), други степен је у надлежности апелационих судова (*U.S. courts of appeals*), а највиши суд је Врховни суд САД (*U.S. Supreme court*) – Г. Илић, „Организација кривичног судства у САД“, *Увод у право САД* (ур. Ј. Ђирић), Институт за упоредно право, Београд, 2008, 97–98.

налога и потврду на месту где је службеник одузео предмете. Након извршења налога службеник ће враћати налог заједно са пописом одузетих предмета судији који је одређен у налогу. Службеник то може учинити поузданим електронским путем.¹⁷ Без судског налога се може одузети имовина у следећим случајевима: 1) услед добровољног пристанка држаоца, који може у било којем тренутку повући свој пристанак; 2) одузимање имовине од стране службеника који поступа у оквирима својих овлашћења и који је у позицији да види предмете који могу служити као доказ; 3) затим у случају ако службено лице открије предмете чије поседовање или трговина је забрањена, путем чула вида или додира приликом прегледа и ако постоји основан разлог за даљу претрагу или ако службеник има основану сумњу да је осумњичени наоружан и опасан;¹⁸ 4) и након законитог хапшења осумњичени може бити у потпуности претресен и том приликом се могу одузети предмети без претходног прибављања налога.¹⁹

Лице од кога су одузети предмети или које је оштећено противправним одузимањем предмета може да истакне захтев за њихово враћање. Захтев се мора поднети у округу где су предмети одузети. У том случају суд мора добити доказе о било ком чињеничном питању неопходном за одлучивање о захтеву. Ако усвоји предлог, суд ће вратити предмете подносиоцу захтева, али може наметнути одређене услове који се односе на приступ и коришћење предмета због каснијих потреба кривичног поступка.²⁰

Наведена правила кривичне процедуре о одузимању предмета односно имовине су саставни део Законика Сједињених Америчких Држава који садржи додатне сличне прописе о заплени имовине у одређеним правно регулисаним процедурама. То су поступци који се односе на: претресање због сумње на фалсификовање (наслов 18, члан 287); царине, претресање и заплена (наслов 19, члан 1595); Службеници и агенти овлашћени за истрагу, издавање налога за претресање и гоњење за прекршаје (наслов 26, члан 3117); субверзивне активности, подривање лојалности, дисциплине и морала оружаних снага (наслов 18, члан 12); заплена ратног материјала намењен за незаконит извоз (наслов 22, члан 402); претресање возила и лица (наслов 19, члан 482); улазак у просторије ради прегледа опорезивих предмета (наслов 26, члан 7606); истраге, инспекције и записници (наслов 29, члан 211).²¹

17 Правило 41 (ф) Федералних правила о кривичном поступку САД – *Executing and returning the warrant*.

18 D. Hall, *Criminal Law and procedure*, Lawyers Cooperative Publishing & Delmar Publisher, New York, 1992, 347–357.

19 Суд је о овој ситуацији заузео описани став у случају *United states v. Robinson*, 414 U.S. 260 (1973).

20 Правило 41 (г) Федералних правила о кривичном поступку САД – *Motion to return property*.

21 Наведени прописи су кодификовани у Законику Сједињених држава – USC под различитим насловима односно одељцима и члановима, које због њихове обимности нећемо детаљније представљати, већ ћемо их само навести у овом раду.

3. ОДУЗИМАЊЕ ПРЕДМЕТА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ

Одузимање предмета у кривичном поступку у Великој Британији је регулисано Правилима кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*).²² Такође, у обзир се узимају одредбе из члана 47 Закона о стицању имовине из криминалних активности из 2002. године (*Proceeds of Crime Act 2002*)²³, затим одредбе Закона о кривичном правосуђу и полицији из 2001 (*Criminal Justice and Police Act 2001*),²⁴ одредбе Закона о полицији и доказима у кривичном поступку из 1984. године (*Police Criminal and Evidence Act 1984*),²⁵ као и одредбе Закона о полицији (имовини) из 1897. године (*Police (Property) Act 1897*).²⁶ У Енглеској и Велсу је на снази судски систем који има пет нивоа. Шкотска има потпуно различит судски систем у односу на Енглеску и Велс па чак и Сјеверну Ирску, који се састоји од три нивоа и за уникатност овог судског система заслужна је чињеница да је Шкотска мешовита правна култура. Судски систем Северне Ирске се састоји од четири нивоа и има велике сличности са оним у Енглеској и Велсу.²⁷ Правила кривичног поступка из 2020. године су федералног карактера која важе за Енглеску, Шкотску, Велс и Северну Ирску истовремено. Слично као у Сједињеним Америчким Државама, кривичнопроцесна правила не

22 Правилима кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*), <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/759/part/33/crossheading/3/made>, 27.02.2024.

23 Закон о стицању имовине из криминалних активности из 2002. године (*Proceeds of Crime Act 2002*), <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/data.pdf>, 27.02.2024.

24 Закона о кривичном правосуђу и полицији из 2001 (*Criminal Justice and Police Act 2001*), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/16/pdfs/ukpga_20010016_en.pdf, 27.02.2024.

25 Закона о полицији и доказима у кривичном поступку из 1984. године (*Police Criminal and Evidence Act 1984*), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/pdfs/ukpga_19840060_en.pdf, 01.03.2024.

26 Закон о полицији (имовини) из 1897. године (*Police (Property) Act 1897*), <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/60-61/30/section/1/data.pdf>, 27.02.2024.

27 Судски систем у Енглеској и Велсу се састоји од пет нивоа: Врховни суд (*Supreme Court*) и Судски одбор Тајног савета (*Judicial Committee of Privy Council*), Апелациони суд (*Court of Appeal*), Високи суд (*High Court*), Крунски суд (*Crown Court*), Окружни судови (*County Courts*) и Прекршајни судови (*Magistrates Courts*). Судски систем у Шкотској састоји се из три нивоа: Суд заседања (*Court of Session*) и Високи суд правде (*High Court of Justiciary*), Шерифски судови (*Sheriff Courts*), Окружни судови (*District Courts*). Судски систем у Северној Ирској састоји се из четири нивоа: Апелациони суд (*Court of Appeal*), Високи суд (*High Court*), Крунски суд, Окружни судови (*Crown Court and County Courts*) и Прекршајни судови (*Magistrates Courts*). У кривичним предметима поступају сви судови који један према другом представљају инстанциони суд с обзиром на стварну надлежност. Н. Silajdžić, „Moderni sudski sistem Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, година VII, 2/2021, 234, 240, 244.

предвиђају привремено одузимање предмета као Законик о кривичном поступку Републике Србије,²⁸ већ само одузимање и повраћај под одређеним условима. Такође, одузимање предмета се врши често истовремено уз процесну радњу претресања.

Правила о одузимању предмета се примењују у случају када овлашћено службено лице²⁹ поднесе судији захтев да одузме предмете или да претресе просторије, лице или возило у потрази за предметима односно имовином која је на одређени начин повезана са кривичним делом. Захтев мора бити поднет суду у писменом облику уз навођење правног основа за одузимање у складу са законом. Такође, у захтеву је потребно навести просторије, лице или возило које треба претресати, евентуално са материјалним прилозима о основаности захтева и предложеним условима под којима суд може одобрити одузимање предмета. Суд доноси одлуку о захтеву на затвореном рочишту уз присуство подносиоца захтева, осим ако другачије одреди, а такође може размотрити и усмени захтев. Службено лице, односно полиција може без налога одузети предмете у следећим случајевима: ако постоји противправност држања предмета, затим предмети који представљају средство извршења кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ.³⁰ Оддузимају се и електронска документа с обзиром на раст њихове употребе који је трансформисало значење појма документ, па је одавно успостављено да у Енглеској и Велсу документ подразумева компјутерску базу података.³¹ Такође, службено лице без налога може одузети предмете (осим готовине) ако основано сумња да ће предмети касније постати недоступни или ће њихова вредност бити умањена услед радњи окривљеног или трећих лица.³² Према одредбама члана 47 Закона о стицању имовине из криминалних активности из 2002. године, службено лице може одузети предмете уз одобрење судије или уз одобрење вишег службеника, осим ако у датим околностима није изводљиво добити судско одобрење. Такође, суду се може поднети писмени захтев од стране службеног лица или тужиоца за продужење времена задржавања предмета односно имовине у складу са чланом 47м поменутог закона, у којем ће се навести правни основ, предмети који се задржавају, време задржавања, евентуално са материјалним прилозима о основаности захтева и предложеним условима под којима суд може одобрити задржавање предмета. Ако суд продужи рок задржавања предмета, подносилац захтева

28 Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС.

29 У смислу Закона из 2002., члана 47А, службеним лицем се сматра, службеник за приходе, царину и имиграције, полицајац и финансијски истражитељ.

30 R. T. Farrar, „Aspects of Police Search and Seizure Without Warrant in England and United States”, *University of Miami Law Review*, Volume 29, 23/1975, 496.

31 J. E. Justice, „Search and Seizure of Digital Evidence: Threshold and Mindfields”, *Digital Evidences and Electronic signature Law Review*, Vol. 5, 2008, 240.

32 Члан 38.28 Правила кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*).

мора о томе обавестити лице чији се предмети задржавају и доставити суду информацију о лицима који су о томе обавештени.

Правила о измени или стављању налога о одузимању предмета ван снаге примењују се у случају када службено лице, тужилац или лице чији су предмети одузети о томе поднесу захтев судији, у складу са чланом 47х Закона о стицању имовине из криминалних активности. Захтев мора бити достављен суду у писменом облику, уз навођење налога за одузимање предмета, правног основа и оправданих разлога за измену или стављање налога ван снаге, евентуално уз саслушање подносиоца захтева ако је то потребно и са материјалним прилозима о основаности захтева и предложеним условима под којима суд може одобрити захтев. Суд ће одлуку о захтеву донети уз присуство подносиоца захтева на нејавном рочишту осим ако другачије не одреди.

Службено лице, тужилац и лице коме припадају предмети могу поднети жалбу на одлуку суда о захтеву за одузимање предмета, о измени или стављању ван снаге налога о одузимању предмета Крунском суду (*Crown Court*) у року од 21 дан од дана достављене одлуке, у којој ће се назначити одлука против које се подноси жалба и друге законом предвиђене и оправдане разлоге.³³

Судија Крунског суда може да нареди задржавање или враћање одузетих предмета према члану 59 Закона о кривичном правосуђу и полицији из 2001. године, или враћање делимичног дела одузетих предмета уколико су одузети без правног основа или супротно правилима који уређују одузимање. Суд може одлучити о захтеву на нејавном рочишту осим ако другачије не одреди, са или без саслушања; и у одсуству странке ако је та странка поднела захтев или је имала најмање 10 радних дана за подношење захтева. Судски службеник мора организовати да суд размотри захтев најкасније 10 радних дана од његовог пријема, осим ако одлучи да расправа не мора бити заказана или ако суд представи другачија упуства за саслушање. У том случају странке могу присуствовати рочишту путем интернет везе уживо или телефоном. Суд може скратити или продужити наведени рок од 10 дана, а странка која тражи промену рока мора благовремено оправдати захтев. Суд такође може размотрити и усмени захтев.³⁴ Подносилац захтева мора у писаној форми доставити захтев суду у којем ће се образложити интерес подносиоца за враћање предмета, затим навести околности под којима је имовина одузета и правни основ одузимања, разлоге због којих је оправдано тражити повраћај имовине и евентуално навести раније захтеве за повраћај имовине уколико су поднети.³⁵ У складу са чланом 59 Закона о кривичном правосуђу и полицији из 2001. године, у захтеву се посебно мора образложити да ли је одузимање предмета било неовлашћено, или да

33 Члан 33.31 Правила кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*).

34 Члан 47.36. Правила кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*).

35 Члан 47.37 Правила кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*).

постоје други законом прописани разлози на основу којих се предмети не могу задржати односно не могу одузимати. Судија Крунског суда има овлашћење да казни особу која не поштује наредбе које се тичу одузимања предмета према члану 59 (9) Закона о кривичном правосуђу и полицији из 2001. године. Такође, према члану 1 Закона о полицији (имовини) из 1897. суд може да нареди враћање власнику имовину која је дошла у посед полиције или Националне агенције за криминал у вези са истрагом о кривичном делу, или донети налог за одузимање имовине када се не може утврдити ко је њен власник уколико је то оправдано.

Законодавна решења Сједињених Америчких Држава утицала су на законске реформе у Великој Британији у циљу боље заштите друштва од криминалитета, међутим, различити друштвени миље и чињеница да је Велика Британија као чланица Савета Европе обавезна да поштује акте те организације, определили су нешто другачији развитак британског законодавства.³⁶

4. ОДУЗИМАЊЕ ПРЕДМЕТА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ У КАНАДИ

Одузимање предмета у кривичном поступку у Канади је детаљно регулисано у Кривичном законнику Канаде (*Criminal code of Canada*)³⁷ с обзиром на одредбе које се односе на ток кривичне процедуре, затим на одредбе о трајном одузимању имовине у оквиру одредаба о санкцијама, као и с обзиром на посебне одредбе о појединим кривичним делима.³⁸ Такође, Устав Канаде³⁹ у члану 8 прописује да свако има право да буде заштићен од неоснованог претресања или заплене. Надлежност правосуђа које поступа у кривичном поступку је организовано у четири нивоа.⁴⁰ Први ниво чине покрајински и

36 N. Mrvić-Petrović, „Preventivne mere prema osuđenicima opasnim po društvo u pravima Sjedinjenih Američkih država i Velike Britanije”, *Strani pravni život*, 1/2015, 52.

37 Criminal code of Canada – Кривични Законик Канаде, https://legislationline.org/legislation?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Clegislation_category%3A48%2Ccountry%3A111%2Cpage%3A1%2Ctype_main%3A43, 13.04.2024.

38 Код кривичних дела која се тичу тероризма, оружја, фалсификовања новца и др., постоје посебне одредбе о одузимању предмета која се тичу наведених кривичних дела. Тако на пример код неовлашћеног организовања игара на срећу се конкретно регулишу процесне радње претресања и одузимања предмета у оквиру члана 199 Кривичног Законика Канаде.

39 Constitutional act of Canada (1982) – Устав Канаде, https://legislationline.org/legislation?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Clegislation_category%3A46%2Ccountry%3A111%2Cpage%3A1%2Ctype_main%3A43, 13.04.2024.

40 Раније је енглеско кривично право је преовладавало у Канади, а у међувремену се доносе покрајински статuti који нису значајно одступали од прописа који се односе на целокупну Канаду. Тек 1867. године установљава се надлежност Парламента Канаде да самостално регулише кривични поступак, а покрајине су

територијални судови, други ниво су покрајински и територијални виши судови, трећи ниво су покрајински и територијални апелациони судови и Савезни апелациони суд и четврти ниво представља Врховни суд Канаде.⁴¹ Специфичност у вези законских одредаба о одузимању предмета јесте да се њима истовремено регулише одузимање имовине проистекле из кривичног дела. Међутим, с обзиром на то да је дошло до постепеног напуштања *common law* правила и кодификације кривичних закона у другој половини 19. века са инсистирањем на начелу *nullum crimen nulla poena sine lege*, сваки термин и правило у садашњем Кривичном законнику Канаде треба језички, циљно и систематски тумачити.⁴² Слично као у Сједињеним Америчким Државама и у Великој Британији, кривичнопроцесна правила не предвиђају привремено одузимање предмета као Закон о кривичном поступку Републике Србије, већ само одузимање и повраћај под одређеним условима. Такође, одузимање предмета је често повезано са процесном радњом претресања.

У кривичном поступку надлежни судија ће на предлог тужиоца донети налог за претресање и одузимање предмета односно имовине за коју постоји основана сумња да је прибављена извршењем кривичног дела или представља приход од криминалних делатности или могу послужити као доказ у кривичном поступку у складу са одредбама члана 462.32(1), 462.37(1) и (2.01), 462.38(2) Кривичног Законика Канаде. Захтев за издавање налога мора бити у писаној форми. У налогу ће судија одредити предмет претресања и службено лице које ће извршити претресање. Службено лице које извршава налог ће уручити налог држаоцу места или објекта који се претресају, а у његовом одсуству ће прикачити копију налогу и обавештење о одузетим предметима на видљивом месту. Након тога службено лице ће најкасније за седам дана направити извештај у којем ће се описати одузети предмети и место са којег су одузети и потом га проследити суду који је издао налог. Копију извештаја суд ће послати лицу од кога су предмети одузети, као и трећим лицима која остварују интерес над одузетим предметима. Пре издавања налога судија може захтевати да се саслуша свако лице које има правни интерес у погледу имовине која ће се одузети, осим уколико би то исходovalo нестанком или смањењем вредности имовине. Такође, пре издавања налога, судија ће затражити од тужиоца да испуни обавезе које се тичу трошкова и штете приликом издавања и извршења

стекле надлежност да организују рад правосуђа. W. R. Riddell, „Criminal Procedure in Canada”, *Journal of criminal law and criminology*, Vol. 3, 1/1912, 28.

41 Judicial structure – Организација правосуђа, <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/just/07.html>, 13.03.2024. Свака врста суда има надлежност да одлучује о одређеним врстама предмета. Тако на пример, према члану 468 Кривичног Законика Канаде сваки Виши суд је надлежан да суди за било које кривично дело, док остали судови могу судити за кривична дела осим оних који су наведени у члану 469.

42 Emond Montgomery Publications, *Introduction to criminal law and procedure*, Toronto, 2020, 37.

налога. Службено лице може претражити електронски уређај који је одузет у мери у којој је то неопходно да би се постигла сврха кривичног поступка, а о томе мора саставити службену белешку.⁴³ Такође, службено лице може у оквирима својих овлашћења и дужности одузети предмете без налога због хитности случаја у складу са чланом 487.11 и другим члановима Кривичног Законика Канаде када је то прописано.⁴⁴ Савремене процесне одредбе које имају правну снагу, односно које се примењују, омогућују службеном лицу да без налога одузме предмете за које постоји разумни разлози да су прибављени или су коришћени извршењем кривичног дела.⁴⁵ Одузети предмети ће се задржати најдуже шест месеци, а уколико је отпочео кривични поступак у вези са одузетом имовином или на предлог тужиоца, судија може продужити овај рок у складу са чланом 462.35 Кривичног Законика Канаде. Свако треће лице које има правни интерес у вези одузетих предмета, може у року од тридесет дана од дана одузимања поднети суду захтев за повраћај ствари, под условом да није оптужен или осуђен у вези са одузетом имовином и под условом да није стекао предмете како би се онемогућило њихово одузимање према другим лицима у складу са законом. У вези са поднетим захтевом суд ће заказати саслушање подносиоца захтева и тужиоца. О одлуци суда подносилац захтева и тужилац имају право жалбе Апелационом суду према члану 462.37 Кривичног Законика Канаде.

Службено лице ће вратити одузете предмете уз писмену сагласност тужиоца уколико није спорно у чијем власништву се одузети предмети налазе, или уколико задржавање предмета није потребно у поступку у циљу њиховог трајног одузимања, или ако је истекао рок од седам дана од дана претресања, а о томе није сачињен извештај у складу са чланом 462.32 (4.1) Кривичног Законика Канаде. Затим, сходно члану 490 (1) Кривичног Законика Канаде службено лице које је одузело предмете или тужилац могу предложити њихово даље задржавање услед других покренутих кривичних поступака који се могу односити на предмете који су одузети.

У члану 462.33 Кривичног Законика Канаде прописано је да тужилац може у писменој форми захтевати од судије да изда налог одређеном лицу о забрани располагања тачно одређеним предметима односно имовином уколико је покренута истрага и уколико постоји основана сумња да се одређена имовина у вези са истрагом налази у поседу тог лица, а притом постоје законски основи за њихово одузимање. Такође, пре издавања налога судија може захтевати да се саслуша свако лице које има правни интерес у погледу имовине према којој ће се забранити располагање, осим уколико

43 S. MacFarlane, K. McConchie, *Criminal Procedure – Practice Material*, Law Society of British Columbia, Vancouver, 2024, 86.

44 Тако на пример у члану 199 (2) прописано је да службено лице може без налога одузети предмете који могу послужити као доказ у кривичном поступку без налога, поводом кривичног дела неовлашћеног организовања игара на срећу.

45 A. J. MacLeod, J. C. Martin, „Procedure under the new Criminal Code”, *The Canadian Bar Review*, Vol. XXXIII, 1955, 61.

би то исходовало њеним нестанком или смађењем вредности. Судија ће затражити од тужиоца да испуни обавезе које се тичу трошкова и штете приликом издавања и извршења налога. Налог ће бити уручен лицу којем се забрањује располагање. Овај налог остаје на снази до његовог опозивања, измене, затим услед доношења налога за одузимање истих предмета или истеком времена од шест месеци.

Уколико окривљени буде осуђен на казну затвора или условну казну, суд ће трајно одузети предмете односно имовину на основу захтева тужиоца и вероватноће да предмети проистичу из учињеног кривичног дела. Такође, у складу са чланом 462.37 Кривичног Законика Канаде, суд на предлог тужиоца може наложити одузимање имовине лицу које је осуђено за одређена кривична дела (попут кривичних дела у вези опојних дрога или организованог криминала) уколико постоји вероватноћа да је у последњих 10 година пре учињеног кривичног дела за које је осуђен учествовао у криминалним активностима на основу којих је стицао корист и да се не може поуздано сазнати порекло имовине.

5. ЗАКЉУЧАК

Узимајући у обзир све наведене правне акте у овом раду којима се регулише одузимање предмета у кривичном поступку, најпре долазимо до закључка да су наведене одредбе неизоставни део кривичног поступка које имају своју специфичну важност и улогу. Стога, законом регулисано одузимање предмета представља општеприхваћени стандард за многа национална законодавства ради потреба кривичног поступка. Право приватне имовине је заштићено, али је исто тако ограничено у складу са законом, што је такође општеприхваћено правило у различитим националним законодавствима, било да припадају европско-континенталном или англосаксонском правном систему.

Ако бисмо покушали да уочимо утицај адверзијалног поступка према кривичном поступку европско-континенталног правног система у погледу одредаба о одузимању предмета, морали бисмо кренути од најстаријих правних аката који су на снази у Великој Британији, чији правни систем је утицао на стварање односно формирање закона у Сједињеним Америчким Државама и Канади. Са друге стране, у земљама европско-континенталног правног система није исти принцип важења закона с обзиром на то да су на снази они закони који су последњи пут донети односно промењени. У оба велика правна система одредбе о одузимању предмета у кривичном поступку су одавно постојале. Због тога се изводи закључак да у погледу прописа о одузимању предмета није дошло до суштинског утицаја адверзијалног поступка на кривични поступак европско-континенталног правног система, нити обратно. Ради се о томе да су предметне одредбе настајале због потреба покретања, вођења и окончања кривичног поступка.

Међутим, издвојили бисмо одређене специфичности прописа о одузимању предмета у земљама англосаксонског правном система, односно у Сједињеним Америчким Државама, Великој Британији и Канади, чији прописи су анализирани у овом раду. Наиме, процесна радња одузимање предмета је регулисана заједно са процесном радњом претресања, па се издаје један судски налог за обе процесне радње. Затим, прописима се не наглашава дистинкција између привременог и трајног одузимања предмета, већ се о томе говори у смислу повраћаја одузетих предмета уколико су за то испуњени услови. Исто тако, кроз процесну радњу одузимања предмета спроводи се мера трајног одузимања имовине која је проистекла из кривичног дела уколико о томе суд током кривичног поступка или по његовом завршетку одлучи. Још једна специфичност тиче се појединих прописа која се односе на посебно регулисане процедуре, попут инспекцијског надзора, спречавање и откривање кријумчарења и фалсификовања и др. у којима се такође прописује одузимање предмета на сличан начин као опште одредбе кривичног поступка.

ЛИТЕРАТУРА

- Acker R., Brody D.C., *Criminal Procedure A Contemporary Perspective*, An Aspen Publication, Gaithersburg, Maryland, 1999.
- Важовић В., „Американизација доказног поступка”, *Правни живот*, 9/2012
- Emond Montgomery Publications, *Introduction to criminal law and procedure*, Toronto, 2020.
- Илић Г., „Организација кривичног судства у САД“, *Увод у право САД* (ур. Ј. Бирић), Институт за упоредно право, Београд, 2008.
- Justice J. E., „Search and Seizure of Digital Evidence: Treshold and Mindfields“, *Digital Evidences and Electronic signature Law Review*, Vol. 5, 2008.
- MacLeod A. J., Martin J. C., „Procedure under the new Criminal Code”, *The Canadian Bar Review*, Vol. XXXIII, 1955.
- MacFarlane S., McConchie K., *Criminal Procedure – Practice Material*, Law Society of British Columbia, Vancouver, 2024.
- Mrvić-Petrović N., „Preventivne mere prema осуђеницима опасним по друштво у правима Сједињених Америчких држава и Велике Британије”, *Страни правни живот*, 1/2015.
- Миљуш И., „Трагање за истином у кривичном поступку“, *Идентификациски преобразај Србије* (ур. Р. Васић, Б. Чучковић), Правни факултет Универзитета у Београду, 2017.
- Riddell W. R., „Criminal Procedure in Canada”, *Journal of criminal law and criminology*, Vol. 3, 1/1912.
- Silajdžić H., „Moderni sudski sistem Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, godina VII, broj 2, 2021.
- Стојановић З., *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд, 2008.

- Farrar R. T., „Aspects of Police Search and Seizure Without Warrant in England and United States”, *University of Miami Law Review*, Volume 29, Number 23, 1975.
- Hall D., *Criminal Law and procedure*, Lawyers Cooperative Publishing & Delmar Publisher, New York, 1992.
- Шкулић М., *Основни кривичној права Сједињених Америчких Држава*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021.
- Шкулић М., *Кривично право Сједињених Америчких Држава*, Службени гласник, Београд, 2023.

ПРОПИСИ

- Закон о потврђивању Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода са додатним протоколима, *Сл. лист СЦГ - Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и *Сл. гласник РС - Међународни уговори*, бр. 12/2010 и 10/2015.
- Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС.
- Закон о стицању имовине из криминалних активности из 2002. године (*Proceeds of Crime Act 2002*), <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/data.pdf>, 27.02.2024.
- Закон о кривичном правосуђу и полицији из 2001. године (*Criminal Justice and Police Act 2001*), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/16/pdfs/ukpga_20010016_en.pdf.
- Закон о полицији и доказима у кривичном поступку из 1984. године (*Police Criminal and Evidence Act 1984*), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/pdfs/ukpga_19840060_en.pdf.
- Закон о полицији (имовини) из 1897. године (*Police (Property) Act 1897*), <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/60-61/30/section/1/data.pdf>.
- Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Службени гласник РС*, бр.32/2013, 94/2016 и 35/2019.
- Правила кривичног поступка из 2020. године (*The Criminal Procedure Rules 2020*), <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/759/part/33/crossheading/3/made>.
- United States Code - USC, Кодекс Сједињених Држава, <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title19&edition=prelim>.
- Устав Сједињених држава: https://legislationline.org/sites/default/files/2023-09/US_Constitution-Senate_Publication_103-21.pdf.
- Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр.98\2006 и 115\2021.
- Criminal code of Canada – Кривични Законик Канаде, https://legislationline.org/legislation?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost_read_first%2Clegislation_category%3A48%2Ccountry%3A111%2Cpage%3A1%2Ctype_main%3A43.

Constitutional act of Canada (1982) – Устав Канаде, https://legislationline.org/legislation?q=lang%3Aen%2Csort%3Amost+read+first%2Clegislation_category%3A46%2Ccountry%3A111%2Cpage%3A1%2Ctype+main%3A43.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Judicial structure -Организација правосуђа, <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/just/07.html>.

Mirsen Alibašić*

SEIZURE OF PROPERTY IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE COUNTRIES OF THE ANGLO-SAXON LEGAL SYSTEM

Summary

In the criminal procedure, there are specifically prescribed norms on the basis of which items that are connected to the criminal offense in a certain way can be confiscated. These norms or rules are provided for in many national legislations, including those belonging to the Anglo-Saxon legal system. In view of this, the subject of this work are presentation and analysis of the relevant rules on the seizure of property that are applied in the countries of the Anglo-Saxon legal system and the consideration of the possible impact of adversarial criminal proceedings on the criminal proceedings of the European-continental legal system in that context. The methods applied in the work are normative, comparative methods and content analysis. The importance of this work is reflected in the systematic presentation and concrete analysis of the relevant regulations on the seizure of property in the countries of the Anglo-Saxon legal system, regarding international rules, which may eventually have a purpose in case of future changes to criminal procedure provisions in national legislations that belong to the European-continental legal system.

Keywords: Seizure of property, Anglo-Saxon legal system, Criminal procedure, European-continental legal system.

---

* Attorney, mirsen.alibasic@hotmail.com